

Helena Ruotsala

Turku

Onko suomella sijaa? Suomen- ja meänkielisiä ääniä Haaparannan arjessa

Johdanto

Suomen kieltä on Ruotsin alueella puhuttu satojen vuosien ajan, mutta vasta vuonna 1999 suomi ja sen tornionlaaksolainen paikallinen kielimuoto *meänkieli* tulivat virallisiksi vähemmistökieliksi mm. saamen ja romanikielen kanssa. 1.4.2000 lähtien niiden puhujilla on oikeus käyttää kieltä viranomaisten ja tuomioistuinten kanssa asioitaessa sekä oikeus saada opetusta ja hoitoa näillä kielillä tietyillä erikseen päätetyillä alueilla. Virallisesta asemasta huolimatta meänkieli on tällä hetkellä uhattuna. Nationalismin, ruotsalaistamispolitiikan, kansankodin rakentamisen ja modernisaation vuoksi assimilaatio on edennyt voimakkaasti. Meänkielen käyttötilanteet harventuivat ja kielen puhumisilmasto kävi ahtaaksi. Lingvistien näkemyksen mukaan kielenvaihto meänkielestä ruotsiin jatkuu yhä edelleen huolimatta meänkielen asemasta virallisena vähemmistökielenä. (Ks. esim. Arola et al. 2014, 2.)

Meänkieleen kohdistuneita asenteita ja nuorten kielenkäyttöä on viime vuosina tutkittu laajemmin Tornionjokilaaksossa (esim. Winsa 1993; Huss 1999; Arola 2006; Vaattovaara 2009), joten keskityn tässä artikkelissa tarkastelemaan suomen ja meänkielen merkitystä ja käyttöä Haaparannalla, joka muodostaa suomalaisen naapurikaupungin Tornion kanssa Tornion–Haaparannan kaksoiskaupungin. Kuuluvatko suomi ja meänkieli Haaparannan arjessa? Käytännössä ja kaupunkien yhteisten suunnitelmien pohjalta kaupungit ovat konkreettisesti kasvamassa yhteen. Olen tutkinut arjen ylijärjestyksiä ja identiteettien konstruointia kaksoiskaupungin alueella, mutta kenttätöissäni olen keskustellut myös kielen merkityksestä ja roolista (Ruotsala 2011). Suomen ja meänkielen merkitystä tarkasteltaessa tärkeässä osassa ovat myös ne henkilöt, jotka eivät osaa tai ovat luopuneet näiden kielten käytöstä

En tee tässä artikkelissa eroa suomen ja meänkielen välillä enkä niiden käyttäjien välillä, vaan käsittelen kielten puhujia yhtenä ryhmänä. Joskus haastateltavat suhtautuvat tähän eroon täysin käytännöllisesti tai eivät tee eroa lainkaan, koska vasta vuonna 2000 meänkieli on saanut virallisen aseman. Toiset puolestaan eivät pidä meänkieltä kielenä vaan suomen murteena ja käyttävät siitä

pejoratiivista nimitystä sekakieli tai *blandsvenska* siitä huolimatta, että Ruotsissa ne ovat eri kieliä. (SJ¹; ks. myös Arola 2006, 23.) Jotkut taas tekevät tarkan eron suomen ja meänkielen välillä. Käytän tässä artikkelissa ainoastaan niitä haastatteluja, jotka koskevat Haaparannalla asuvia tai työssäkäyviä henkilöitä (32 kpl). Suurimmalla osalla heistä on Ruotsin kansalaisuus, osa on kansalaisuudeltaan suomalaisia, kun taas osalla on kaksoiskansalaisuus.

Suomen sodan rajasta kaksoiskaupungiksi

Paikalliset ovat hyvin omakohtaisesti kokeneet Tornionlaakson olevan raja-alue, jossa poliittinen ja valtionraja ei ole yhteneväinen kulttuuri- ja kielirajan kanssa. Suomen sodan päättymiseen ja 1809 solmittuun Haminan rauhaan asti tämä alue – kuten koko Suomi – kuului Ruotsille. Se oli kulttuurisesti ja ekologisesti suhteellisen yhtenäinen alue, jossa puhuttiin samaa kieltä, kuuluttiin samaan uskonnolliseen herätysliikkeeseen ja myös toimeentulo saatiin jokseenkin samoista elinkeinoista. Myös monet esineellisen ja aineellisen kulttuurin piirteet kertovat pitkäaikaisesta yhteisestä historiasta ja tiiviistä yhteyksistä. Suomen kulttuurialueita tarkastelleen Ilmar Talven (1979, 407) mukaan Tornionjokilaakso muodosti selvästi omaleimaisen, muusta Pohjois-Suomesta erottuvan alueen.

Suomen tultua Venäjän keisarikunnan autonomiseksi osaksi maiden välille vedetty raja jakoi dramaattisesti tähänastisen suomenkielisen Tornionlaakson. Myös arjessa, paikallisella tasolla, ihmiset ovat maksaneet kovan hinnan, sillä uusi raja vedettiin pitkin Tornionjokea eikä Kainuunjokea, joka erotti suomen- ja ruotsinkielisen asutuksen ja jota Venäjä ensin ehdotti rajaksi. Ruotsalaiset puolestaan halusivat rajan itään Kemijoelle. Venäjän keisari hyväksyi lopulta rajaksi Tornion- ja Muonionjoet siten, että Suensaarella sijaitseva Tornion kaupunki tuli Venäjälle. (Lähtenmäki 2004, 30–31; Bladh & Kuvaja 2006, 32.) Tätä menetystä korvaamaan Ruotsi perusti sitä vastapäätä Haaparannan 1842.

Nyt Tornionlaakso haluaa profiloitua avoimena raja-alueena, jossa yhteistyö rajavaltioiden ja paikkakuntien välillä toimii. Tämä 1960-luvulla alkanut yhteistyö perustuu yhteiselle historia-, kulttuuri- ja kielipohjalle sekä aiemmin myös henkilökohtaisille suhteille. Yhteistyön jatkuessa dynaamisena tarvitaan edelleen kaksi- tai monikielisiä ihmisiä toimimaan yhteistyöhankkeissa ja erilaisissa projekteissa, joita Tornion ja Haaparannan välillä on lukuisia. Tärkeää osaa näissä näyttelevät luottamus ja sosiaalinen pääoma. (Häkli 2009, 211–212; Nousiainen 2010, 433–434.) Mutta miten kieli näkyy tai kuuluu arjessa ja yhteistyössä tulevaisuudessa? Onko uhkana, että yhteistyötä tehdään jatkossa englanniksi, kuten kaksi haastattelemaani virkamiestä arvelee – tai ehkä toivoo? (SK; JM.)

1. Viitataan tässä haastatteluihin ainoastaan nimikirjaimilla, jotka ovat myös keksityt.

Kielivalintoja kentällä

Tutkimuksessani olen pyrkinyt mahdollisuuksien mukaan hyödyntämään myös autoetnografiaa, jonka ymmärrän tutkimusmenetelmänä, joka käyttää tutkijan kokemuksia sijoittaen ne kulttuuriseen kontekstiin. Näin henkilökohtaisten kokemusten avulla on mahdollista tehdä yleisestä ymmärrettävää. Omien kenttäkokemusteni avulla voin välittää jotain, mikä on myös yleistä tässä yhteisössä. (Ks. Ellis & Bochner 2000, 739.) Asioidessani Haaparannalla aloitin keskustelun aina suomeksi, minkä jälkeen vaihdoin tarvittaessa ruotsiksi. Näissä tilanteissa tarvitsin ruotsia erittäin harvoin; kenttämuistiinpanojeni mukaan vain neljä–viisi kertaa, joista yhdessä tapauksessa keskustelukumppanini puhui välillä suomea, välillä ruotsia. Keskustan kaduilla spontaanisti kohtaamani ihmiset käyttivät ruotsia; esimerkiksi liukastellessaan vastasataneessa lumessa vastaantulija kommentoi jalkakäytävän liukkautta ruotsiksi, mutta saattoi tervehtiä samalla tuttuaan suomeksi. Vieras kohdattiin ruotsiksi, koska ei tiedetty tämän kielivalintaa.

Samoin pyrin tekemään havaintoja kielen käytöstä laajemminkin kaupungilla: liikkeissä, kahviloissa ja eri tilaisuuksissa. Muutaman kerran todistin IKEA-tavaratalossa suomalaispariskunnan käyttävän englantia asioidessaan. Esimerkiksi viime loka-marraskuussa (2013) siellä käydessäni jouduin asioimaan siellä ensimmäisen kerran ruotsiksi. Tässä kuten miltei kaikissa Haaparannan kaupoissa tekstit ovat kahdella kielellä.

Valitsin haastateltavani etupäässä ns. lumipallomenetelmän avulla: haastateltavat ehdottivat edelleen minulle sopiviksi katsomiaan haastateltavia. Haastateltavien valinnassa pyrin huomioimaan myös mm. sukupuoli- ja ikäjakautuman. Lisäksi haastattelin myös asiantuntijoita kuten nykyisiä ja entisiä viranhaltijoita sekä poliitikkoja. Olen haastatellut yli 60 henkilöä, joista 19 luonnehti itseään kaksikieliseksi. 11 haastattelua olen tehnyt ruotsiksi. Hieman yli puolet haastateltavista asuu Ruotsin puolella. Tämän artikkelin aineistona käytän 32 haastattelua.

Yhteydenotoissa ruotsalaisiin haastateltaviin käytin ensin ruotsia ja haastattelukielen valinnan jätin haastateltavan tehtäväksi. Osa meänkieltä tai suomea taitavista haastateltavista valitsi ruotsin, koska ”näistä asioista pystyn puhumaan sujuvammin ruotsiksi”² (SB), vaikka olimme aiemmin puhuneet suomea, osa puolestaan jätti kielivalinnan haastattelijan harkittavaksi: ”No se on kyllä mulle ihan sama, kumpiki käy” (MK). Kun suomenkielisen haastattelun aikana katkaisin nauhoittamisen haastateltavan vastattua puhelimeen, hän vaihtoi haastattelussa käyttämänsä suomen yleiskielen meänkieleen ja ruotsiin. Puhelun jälkeen kysyin häneltä, että näinkö helposti pystyt vaihtamaan suomen meänkieleksi:

2. Käännös kirjoittajan.

Helena: Jos vastaisit nyt tähän meänkielellä, niin olisiko se helppoa?
MK: No, kyllä sitä vaan saa varmasti vähän aikaa miettiä, jos alkaa meänkieltä. Sehän mennee praatamalla.

Hänen lisäksi monet muut haastateltavistani pystyivät erittäin sujuvasti koodin vaihtoon tai käyttivät suomen- tai meänkielisiä ilmaisuja tai sanoja. Eräs haastateltava, jonka kielitaitoa en tuntenut ennestään tarkasti ja jolle olin jättänyt haastattelupyynnön ruotsiksi hänen puhelinvastaajaansa, soitti minulle ruotsiksi ja myös aloitimme haastattelun ruotsiksi. Kesken haastattelun hänen käyttäessään suomalaista sananlaskua esimerkkinä haastattelukieleksi vaihtuikin suomi. Käyttämäänsä ruotsia hän selitti myöhemmin kohteliaasti luulleensa minun tulevan Åbo Akademista puhumani suomenruotsin vuoksi. (BW)

Haaparannan kielivähemmistö

Erilaisten tietojen perusteella – mitään rekisteriä kieliä puhuvista ei ole – Haaparannan asukkaista vähintään 60 prosenttia osaa suomea tai meänkieltä ja noin 80 prosenttia kaupungin asukkaista on kotoisin Suomesta tai heillä on suomen- tai meänkielinen tausta. Ruotsinkieliset ovat siis selkeästi kielivähemmistönä.

Haaparannan kunnanvaltuusto hyväksyi 26.4.2010 uuden vähemmistökieliohjelman, joka on käännetty sekä ruotsiksi että meänkielelle. Siinä tarkastellaan myös kielen merkitystä ja lyhyesti kielten välisiä suhteita:

Sen johosta ko asukkaista oon niin suuri määrä minuriteettiä se oon päivänselvä ette se laittaa erityisiä olosuhteita kehittää minuriteettien asentoa. Moni saattaa Haaparannalla kokea ette minuriteetti oon majuriteetissä, kuitenkin arkipäiväisissä tilanteissa. Suurena kontrastina niin suomenkieli ja meänkieli oon kuitenkin pitkhään loistanheet näkymättöminä julkisuudessa. Eri syistä se saattaa vieläki olla niin ette kielikysymys polariseeraa tuntheita puolesta ja vasthaan. Tosi- asia oon kuitenkin ette valtiovalta oon vahvistannu suomenkielen ja meänkielen asennon kansalisinnä minuriteettikielinä erityisillä staatyksillä ja kielitten käyttäjillä oon selvät oikeuet. (Haaparanda stad, Minuriteettikieliohjelma 2010.)

Tekemissäni haastatteluissa tuli selvästi esille, miten Ruotsin eteläosista Haaparannalle muuttaneille asukkaille ruotsin asema vähemmistökielenä oli tullut täytenä yllätyksenä. He eivät olleet osanneet ajatella sitä, että omalla äidinkielellä ei tulekaan toimeen uudella kotipaikkakunnalla. (Esim. MJ.) Myös 1990-luvun lopulla alkaneen taloudellisen integraation ja suurten rakennushankkeiden, joista IKEA:n tulo Haaparannalle on ehkä julkisuudessa tunnetuin, ansiosta on sinne muuttanut uusia ruotsinkielisiä asukkaita.

Hyväksytyt vähemmistökieliohjelma nostaa enemmistökielten asemaa. Tämän lisäksi kaupungissa on tehty muitakin toimia suomen ja meänkielen aseman parantamiseksi, sillä esimerkiksi 2013 Haaparanta julkaisi suomenkieliset

kotisivut. Virallinen Facebook-sivu on vain ruotsiksi. Kaupunkikuvassa suomea tai meänkieltä näkee vielä verrattain vähän. Muutamien organisaatioiden kuten Haaparannan kaupungin ja yritysten nimet ovat kahdella kielellä – toki Haaparannan kaupungin nimi on myös englanniksi. Jotkin yritykset hyödyntävät nimessään rajaa, kuten esimerkiksi ”Raja-Grilli ja pizzeria” tai ”Gräns-Sport”. Katujen nimet ovat toistaiseksi ainoastaan ruotsiksi eivätkä haastattelemani suomen- tai meänkieliset juurikaan nähneet tarpeellisenä katukylttien kaksikielisyttä siitä kysyessäni ja suomalaisiin kaksikielisiin paikkakuntiin viitatessani: ”Kunhan edes paikannimet käännettäisiin”. Ja ”sehän [kaksikieliset katukyltit] tulee niin kalliiksi” oli toteamus (PA), jonka kuulin monelta.

Kaksoiskaupungilla on ollut vuodesta 2006 lähtien yhteinen logo, jossa Haaparannasta käytetään ruotsinkielistä nimitystä Haparanda ja Tornioista suomenkielistä nimitystä tekstin muusta kieliästä riippumatta. Näin kaupungin päätöksellä Haaparannan suomenkielillä kotisivuilla käytetään ruotsinkielistä Haparanda-nimeä, mikä loukkaa ja syrjii kunnan suomen- ja meänkielisiä asukkaita, kuten muun muassa eräs haastateltavani sen kokee (AH). Esimerkiksi kaupungin koululaitosta esittelevällä suomenkielisellä sivulla yhteystiedot annetaan seuraavasti: Haparanda kaupunki, 953 85 Haparanda, Käyntiosoite: Torget 9 (<<http://www.haparanda.se/haparandastad/sprak/finska/haparandakaupunki/koulutusjaesikoulut.4.4c3d66cd13b6ad043ec10c3.html>> luettu 20.1.2014). Näin mainoskieli voittaa oikeakielisyyden tässä asiassa.

Kaksikieliseksi kasvaminen

Monet haaparantalaisista ovat syntyneet Suomessa tai suomen- tai meänkieliseen perheeseen. Osa heistä kasvaa kaksikieliseksi, osa jää suomenkieliseksi, mutta osa voi vaihtaa kielensä ruotsiin. Näin käy usein juuri meänkielisten kohdalla (Arola et al. 2014, 2). Vuonna 1974 syntyneen MK:n kasvamisen kaksikieliseksi voi esitellä tyypillisenä esimerkkinä, vaikka teemahaastatteluihin pohjautuva laadullinen tutkimus ei voikaan yleistää vaan vain kertoa yksittäistapausten avulla laajemmasta. Toisaalta MK on mielenkiintoinen myös sen vuoksi, että vaikka hän on syntynyt 1970-luvulla, on hän sujuvasti kaksi- tai kolmikielinen.

- MK: No mullahan isä puhu tätä meänkieltä. Niin mulla äitillä oli enemmän sitä, vähän enemmän sitä oikeeta suomenkieltä. Mie en. Mulla on aika hauska juttu isän kans. Mie olen aina puhunu isän kans ruottia ja äidin kans suomea. Sitten mulle on tullu kaks kieltä.
- Helena: No isä ei sitte meänkieltä puhunu sinun kans?
- MK: Kyllä se aina silloin tällöin. Mutta eniten ruottia kyllä puhuttiin isän kans. Jos se suuttu, niin silloin, silloin se puhu suomea tai meänkieltä. Se kiros aina suomeksi.
- Helena: Eikö sitä ruottiksi voi kirotta?
- MK: Ei, se kuulostaa niin höpöltä.

Hänen kohdallaan vanhempien kielivalinta oli ”vaan tullu silleen” eikä siitä hänen mukaansa ollut sovittu tarkemmin. Toisaalta hän viittaa suomen kieleen nimenomaan oikeana suomen kielenä, jota meänkieli ei hänelle edusta. Myös MK:n kohdalla tuli esille suomen tai meänkielen merkitys tunteen kielenä; asia joka tulee esille monessa haastattelussa (esim. HK).

Haastatteleman kaksikieliset käyttävät työssään molempia kieliä tarpeen ja tilanteen mukaan, mutta he tekevät selvän eron työ- ja tunnekielen välille:

Kyllä se on vähän niinku työasiat, ku mie hoidan työasiat oikeastaan aivan ruotsin kielellä, niin kyllä se on työasiassa kaikki nämät, sillä lailla nämä sanat, niinku ammattisanasto, niin kyllä se on paljon helpompi. Mutta taas sitte ku, jotaki hauskoja juttuja, tai semmosia tunneasioita, niin silloin monesti on se meänkieli jollaki lailla helpompi sillä lailla. Se tuntuu, että se on se oma kieli. Ja tota, sitten kun on täältä Torniossaki kavereita, sitte yrittää sillä lailla puhumaan niin nekki tajuaa, mistä on kyse [puhuu suomen yleiskieltä]. (JO.)

Erään toisen haastateltavan kohdalla suomenkielinen äiti olisi halunnut ruotsalaisen meänkieltä puhuvan isän puhuvan lapselle ruotsia, mutta isän vastaus oli, että ”luuleksie, että mie saatan kläpile ruottia puhua” (HK). Poika aloitti aikanaan suomenkielisen koulun, mutta vaihtoi myöhemmin omalla päätöksellään ruotsinkieliseen kouluun. Kaksikieliseksi kasvaneena – ja omien sanojensa mukaan ruotsalaisen koululaitoksen tasoon pettyneenä – poika on laittanut nyt oman lapsensa kouluun Tornioon, jotta tämä oppii kunnolla suomen. (AH.) Jo vuonna 1978 kaupunkien solmiman yhteistyösopimuksen perusteella perheet ovat voineet valita koulun valtionrajasta riippumatta. (Esim. AH; AA; SK; RN.)

Aiemmin suomen säilymistä Tornionlaaksossa ovat vahvistaneet rajanyliset avioliitot. Näissä perheissä puhuttiin suomea, koska Suomesta muuttanut nainen jatkoi oman äidinkieltensä käyttöä. Myöhemmin suomen taitoon on monien Ruotsissa kasvaneiden haastateltavien tai heidän lastensa kohdalla vaikuttanut loma-aikojen vietto Suomen puolella mummolassa. 1970-luvulla syntyneen haastateltavan mielestä hänen kouluaikinsa ja tämän päivän välillä on selvä ero, sillä hänen mukaansa Haaparannalla puhutaan enemmän suomea – ainakin julkisessa tilassa:

Kouluissaki kuulee paljon enemmän suomen kieltä. Kyllä minusta oli, silloin minunki aikaan oli, niinkö enemmän, syystä paljon suomalaisia, mutta ennen sitä puhuttiin paljon enemmän ruottia. Mutta mie en tiiä, minkä takia. Sitä puhuttiin. Kaikki puhu enemmän ruottia, vaikka ne oli suomalaisia. (MK.)

Muissakin haastatteluissa tuli esille se, että aiemmin suomea ei uskallettu käyttää tai sen käyttöä hävettiin, koska aiemmat sukupolvet olivat joutuneet piilottamaan oman kielensä. Piti puhua ruotsia, koska asuttiin Ruotsissa. (MF.)

Haastattelemani opettajan mukaan motivointi ja tukeminen ovat tärkeitä, jotta nuoret motivoituvat kielten opiskeluun:

Kyllähän ne nuorethan oppii kaikki kielet, ku ne vain on kiinnostuneet sillä lailla, saa tukea kotoa. Että sieltä kannustetaan, että se on hyvä oppia ruotsin kieli niin, nehän oppii heti. Mutta, jos on mielipitteitä kotona, ettei edes sitä ruotsia kannatte, että muutetaan Suomeen, niin sit niillä oppilailla on vaikeaa. Mut se, ja sehän sitte on toisin päin, että niitä kukka kannustetaan, että hyvä, että opitte suomeaki. Siellähän on sillä lailla, että pystyy suomeaki lukemaan niin, ne kukka kotona arvostaa suomen kieltä, ja niinkö täältä Tornio–Haaparannalla ja Torniossa kau-poissa ja vaikka missä. Että jos meinaa töitä saaha, niin kyllä se on kohta, että kaksikielinen pitää olla niin. Nehän oppii äkkiä suomen kielenki. (JA.)

Toisaalta ruotsinkielisen äidin mukaan suomea taitamattomat nuoret ovat ”kado-tettu sukupolvi”, sillä he eivät suomenkielen puutteen vuoksi saa edes kesätöitä ja joutuvat etsimään opiskelupaikan kaukaa kotiseudulta. Hänen mukaansa suomi on niin vaikea kieli, että sitä on vaikea oppia, mutta hänen mukaansa kou-lun opetus ei ole tarvittavalla tasolla. Toisaalta hänen miehensä on meänkielen taitoinen, mutta puhuu nykyään lapsille ruotsia. Alussa hän oli yrittänyt puhua meänkieltä, mutta se oli jäänyt, kun lapset eivät ymmärtäneet. (MJ.)

Vaikka Haaparannalla on ollut saatavilla kouluopetusta suomeksi tai äidinkielen opetusta, niin tämä ei ole ollut riittävää. Jatko-opintoihin tähtäävät tulevat lukioon Tornioon turvatakseen korkeakouluopintoihin pääsyn. Esimerkiksi ruotsia Oulun yliopistossa opiskeleva haaparantalainen halusi Tornioon nimenomaan opetuksen tason vuoksi. Hän halusi opiskelemaan ruotsia haavee-naan tulla ruotsinopettajaksi. Ennen lukioon menoa hän jännitti oman suomen-kielen taitonsa riittävyttä lukio-opintoihin. (AA.)

Aiemmin Haaparannalla oli tarjolla myös kaksikielisiä luokkia, mutta tällä hetkellä tilanne on huono siitä huolimatta, että kouluissa on kaksikielisiä opettajia, jotka opettavat tarvittaessa molemmilla kielillä. Vanhemmat valitta-vat opetuksen muuttumista pelkästään ruotsinkieliseksi. Erään suomenkielisen äidin mukaan siitä kaksikielisestä koulusta ja suomen opetuksesta, jonka puo-lesta hän on itse aikoinaan taistellut, on ”enää vain kalpeat muistot jäljellä”, sillä hänen lapsellaan on enää ainoastaan kotikielen opetusta suomeksi. Lapsi haluai-si vaihtaa senkin pois, koska suomen tunnit ovat samaan aikaan kuin kavereiden suosikkiaine kotitalous:

Jossakin vaiheessa kaikki info kotiin alkoi tulla vain ruotsiksi, koulun juhliissa puhuttiin vain ruotsia, ehkä yksi laulu suomenkielellä. Tiedän että osalla koulun oppilaiden vanhemmilla ei ruotsinkielen taito riitä lukemaan koululta tullutta infoa, lapset joutuvat ikävään välikäteen tulkiksi ja vanhempien on luotettava siihen mitä lapsi lukee. Koululla on paljon kurinpidollisia ongelmia myös viime aikoina ollut. Ihmetellään miksi vanhempia ei saa kokouksiin? Niin miksi illat yleensä ruotsiksi vaikka koululla on omasta takaa henkilökuntaa kaksikielistä... Kertoo mielestäni asenteesta...toisaalta kainot opettajat eivät uskalla pitää suomenkielen puolta koska se henkilökohtaisessa palkassa tuntuu...olen saanut vastauksen, siis opettajan kertomaa. (SP)

Hänen mukaansa suomea ei koulussa nähdä rikkautena, vaan lähinnä ikävänä pakkona, eivätkä kaikki vanhemmat ole tilanteen tasalla. Kyseisen äidin vanhin lapsi on syntynyt vuonna 1988, jonka kouluaikana tilanne oli parempi kuin nyt. Tämän vuoksi hänen nyt vielä koulua käyvät lapsensa ovat siirtyneet Tornioon kouluun, koska hän ei sano jaksavansa enää taistella suomen puolesta. (SP)

Kieli arjessa

Tornion–Haaparannan kaksoiskaupungin asukkaat käyttävät sujuvasti ja asiantuntevasti rajan molempia puolia hyväkseen, sukkuloivat eri paikkojen välillä koulun, työn, vapaa-ajan, ostosten tai sosiaalisten verkostojen vuoksi. Heitä voi kutsua *regionauteiksi* Juutinrauman aluetta tutkineiden etnologien termin mukaan (O'Dell 2010, 49). Kuten on jo tullut esille, Haaparannalla asuvista yli puolet puhuu tai ymmärtää joko suomea tai meänkieltä. Kielet myös kuuluvat Haaparannan arjessa, vaikka suurin osa näiden kielten käytöstä tapahtuukin kodin seinien sisäpuolella. Ruotsia taitamattomat pystyvät elämään ja selviytymään Haaparannalla suomeksi, sillä he voivat saada monia palveluita suomeksi tai käyttää Tornion palveluita. Tilapäisestä kävijästä voi joskus tuntua jopa siltä, että ruotsia ei joissakin Haaparannan liikkeissä kuule lainkaan. Toisaalta suomen taito on keskittynyt vanhempiin sukupolviin, vaikka myös nuoria lapsiperheitä muuttaa kaupunkiin.

Tornionlaaksossa rajan toiselle puolelle muutto on ollut aina arkipäiväistä. Monille asuinpaikan tai työn valinnassa maa ei ole ratkaiseva, vaan muut tekijät kuten parempi asunto, puoliso, lapselle löytynyt päivähoitopaikka tai paremmat sosiaaliset etuisuudet. Suoraan Suomesta muuttavien lisäksi Haaparanta on houkutellut runsaasti ruotsinsuomalaisia paluumuuttajia. Siitä onkin muodostunut suosittu asuinpaikka ruotsinsuomalaisille eläkeläisille. Asuinpaikan valintaan ovat vaikuttaneet monet, osin yksilöllisetkin tekijät. Monet eläkeläisistä paluumuuttajista valitsivat paikkakunnan juuri sen Suomen läheisyyden ja kielen perusteella, sillä Haaparannalla tulee toimeen suomella ja rajan takana on lisää suomenkielisiä palveluita. Kielitaidottoman tai huonosti ruotsia

osaavan muuttopäätökseen on kotimaan kaipuun ja taloudellisten seikkojen lisäksi vaikuttanut huoli omasta vanhuudesta. (Saarivuori 2006, 109.) Kuten haastattelemani eläkeläisrouva sanoi, vähäinen ruotsin kieli rapisee, kun sitä ei kotona tarvitse. Jos joutuu sairaalaan tai vanhainkotiin, niin ummikkona on raskasta olla, kun ei ymmärrä eikä itse tule ymmärretyksi. Tulevaisuudessa hänen kaltaisensa asukkaat tarvitsevat yhä enemmän sosiaali- ja terveyspalveluita suomen kielellä. Toisaalta vanhemmissa haastateltavissani oli myös henkilöitä, jotka olivat tyytyväisiä miltei mihin tahansa suomenkieliseen palveluun. Heitä ei kuitenkaan häirinyt se, että valtaosaltaan suomalaisten asuttamassa taloyhtiössä kaikki informaatio tuli vain ruotsiksi. (AS; JE; SA.)

Viime vuosien taloudellinen kehitys Haaparannalla on houkuttellut myös nuorempaa työikäistä väestöä kaupunkiin. Osa heistä on hakenut tarkoituksella töitä lähempää rajaa ja osa taas on tarttunut tilaisuuteen hyvän työpaikan auetua. Usein näissä työpaikoissa on tarvittu ruotsin lisäksi hyvää suomen kieltä. (EE; MJ.) Toisaalta Haaparannalle on palkattu asiantuntijatehtäviin myös täysin ruotsinkielisiä ja haastattelemani kieltenopettaja pohti heidän valmiuksiaan yhteistyöhön, koska ”suomenkieltä ei opita ihan pikkuajassa”. Toisaalta hänen mielestään myös torniolaisten virkamiesten tulisi opiskella ruotsia ja pelkkien kaksikielisyysseminaarien sijasta tulisi pyrkiä myös tuloksiin. (SA.)

Ummikkona rajakaupunkiin työhön tulleet ymmärtävät nykyään suomen merkityksen omassa työssään. Kun vertaan kahden eri sukupolvia edustavan ruotsinkielisen mielipiteitä suomen kielen asemasta ja tärkeydestä, on nähtävissä eroja. Noin 30-vuotiaiden mukaan on itsestään selvää, että he opiskelevat suomea, koska se on tärkeä työtehtävien hoidon kannalta. Erään nuoren haastateltavan mukaan nimenomaan Haaparannan sijainti rajalla oli ratkaiseva tekijä hänen päätökseensä hakea työpaikkaa täältä (ML). Tätä aiemmat sukupolvet eivät näe tätä niin tärkeänä, koska esimerkiksi ”minun alaiseni osaavat suomea.”³ (NA)

”Liikaa suomea” – kielestä luopuminen ja kielen väheksyminen

Aloittaessani kenttätöitä Torniossa ja Haaparannalla minulle oli yllätys, miten huono suomen ja meänkielen status oli Ruotsin puolella. Aiemmin Ruotsissa asioidessani en ollut törmännyt tähän. Toki tiesin historiasta ja kirjallisuudesta ankan ruotsalaistamiskauden ja suomen kieleen kohdistuneet ennakkoluulot. Monet vanhemmat eivät kokeneet tärkeäksi kielen opettamista lapsilleen, koska kielen status oli heikko ja mielessä olivat ehkä raskaat muistot omalta kouluajalta. 1950- ja 1960-luvulla ei kansankodin rakentamiskiiireissä nähty suomen kielellä tulevaisuutta. (Elenius 2001.) Tätä kuvaa hienolla tavalla myös Klas Härön elokuva *Näkymätön Elina* (2002). Tosin eräs Ruotsin puolelta kotoisin oleva, lapsuudessaan meänkieltä osannut haastateltavani kritisoi näitä kuvauksia, sillä

3. Käännös kirjoittajan.

hänen mielestään sellaista ei tapahtunut, ei ainakaan hänen kouluaikana (LR). Virallisessa kieli-ilmastossa alkoivat 1940-luvun jälkeen puhaltua suotuisamat tuulet, sillä Ruotsin kouluhallitus antoi 1950-luvun lopussa ohjeen, ettei suomenkielisiä lapsia saanut kieltää puhumasta suomea koulussa eikä asunoloissa (Vaattovaara 2009, 57). Pahin oli kuitenkin ehtinyt jo tapahtua, joten kielellinen assimilaatio oli laajaa.

Eräs haaparantalainen opettaja kertoo omasta ja sukupolvensa kielenvaihdosta seuraavasti:

Silloin kun kävin koulua [1960-luvulla] niin keväällä lukuvuoden lopussa julkaistiin koulun vuosikertomus, jossa oli luokkien oppilaat ja heidän kotikylät oli lueteltu aakkosjärjestyksessä. Nimen perässä oli F-kirjain, *finska*, mikäli oppilas osasi suomea. Ja se oli paljon hienompaa, jos sitä F-kirjainta ei ollut. Siihen piti pyrkiä.⁴

Hän oli syntynyt Tornionlaaksossa ja asui ja työskenteli Haaparannalla. Nyt aikuisena tämä opettaja katui sitä, että ei pitänyt suomen oppimista tärkeänä, vaan ajan hengen ja koulutovereidensa lailla pyrki kaikin tavoin osoittamaan, ettei tällaista halveksittavaa kieltä osaa. Nykyisessä työssä hänellä olisi suurta etua suomen aktiivisesta taidosta. (ME.)

Toinen haastateltavani, jonka tausta on myös meänkielisessä kodissa, ei oppinut meänkieltä kouluaikana ja katu sitä nyt. Omasta kokemuksestaan oppineena hän on pannut lapsensa opiskelemaan suomea koulussa, vaikka opiskelu ei hänen mukaansa ”ihan vapahtoiselta tunnu”. Myös hänen työssään suomen taito olisi erittäin tärkeää. (PO.)

Tornionlaaksossa syntyneille haastateltavilleni suomi tai meänkieli olivat tuttuja. Osa heistä on ymmärtänyt ja käyttänyt sitä aiemmin. Eräs vanhempi haastateltava sanoi lapsena oppineensa meänkieltä naapurissa ja ymmärtäneensä sitä, mutta hän ei halunnut sitä haastattelussa käyttää (RH). Joillakin meänkieli on jäänyt passiiviseksi, mutta tutut sanat ja ilmaisut vielä muistetaan vuosikymmenten takaa. Heille toiseen kieleen ei liity eksoottisuusaspektia kuten Etelä-Ruotsista muuttaneilla, mutta aivan mutkatonta suhtautuminen ei kuitenkaan ole. Osalla kieli on jäänyt pois käytöstä, koska sitä ei heidän nuoruudessaan eikä myöhemmin työelämässä katsottu tarvittavan eikä sen ilmaisuvoimaan uskottu. (Esim. RH; PO.)

Muutamassa haastattelussa tuli esille kommentteja, jotka tulkitsin suomen tai meänkielen vähättelyksi tai välttelyksi. Vaikka ostoksilla käytiin Torniossa, niin muuten arkielämässä ja vapaa-ajalla haastateltavat välttelivät tilanteita, joissa käytetään suomea. Esimerkiksi Haaparannan seurakunnassa on paljon kaksikielistä toimintaa, ja vaikka kaikki käännetään molemmille kielille, näitä tilaisuuksia vältellään, koska ”kun ne kaikki siellä puhuvat suomea”. Näistä on keskusteltu myös paikallislehtien palstoilla ja seurakunnan työntekijät ovat oikaisseet väärä väitteitä. (EE.) Osa haastateltavista on sitä mieltä, että

4. Käännös kirjoittajan.

ruotsia osaamattomia on ruotsalaisilla työpaikoilla, ja suomen kielen käyttö häiritsee heitä: ”Kyllä pitäisi ajatella meitä, jotka emme osaa kieltä⁵.” (RE.) Heidän mielestään omaa kieltä pitäisi pystyä käyttämään ainakin kotikaupungissa. He arvostelivat myös Torniossa palveluammateissa toimivien ruotsin taitoa, sillä suomalaiset eivät osaa puhua ruotsia riittävästi.

Muutama haastateltavistani on sellaisessa asemassa, että työn kannalta olisi tarpeellista osata suomea, koska suuri osa asiakkaista on suomenkielisiä. Myös työpaikalla tulee eteen tilanteita, joissa suomen kielen taito olisi eduksi. Jotkut heistä ovat yrittäneet opiskella suomea, mutta omasta mielestään tuloksetta, joten oman kielitaidon puutteen korvaavat suomea osaavat alaiset. Myös kollegojen ja tuttujen suomen kielen opiskelu on pantu merkille: ”Ei sekään NN osaa suomea, opiskelee kyllä.” (NA.) Suomen kielen oppimisen vaikeutta korostettiin, ja ehkä sillä haluttiin lievittää pettymystä tai harmia siitä, ettei itse ole jaksanut opiskella suomea, vaikka se olisi työssä tarpeellista. Se, että suomea ei tarvita kuin Tornionlaaksossa, oli näillä henkilöillä sekä omalta että lasten osalta selityksenä kielitaidottomuudelle. (BA; LK.)

Aikuisille suomea ja ruotsia Haaparannalla opettava haastateltava näki suomen kielen heikon aseman edelleen johtuvan osaksi historiallisista syistä ja osaksi suomea puhuvien arkuudesta:

Ruotsissa on vähän seki, että suomihan on ihan valtavan iso kieli Ruotissa, verrattuna vähä näihin muihin vähemmistökieliin, mutta sitä ei niinkö olla koskaan uskallettu nostaa. Ja toisaalta sitä on tietenki aina vähän, se on semmonen asennekki se kysymys ollu ja siinä on pitkä historia. Meillä on yhteinen historia ja monenlaisia ongelmia taustalla, että miksi se on ollu se huono, huonompi tai ei ole sitä statusta ollu, että ehkä se on siitäki kiini. Ehkä se on nykyään silläki lailla, että kun näitä vähemmistökieliä on enempi ja vähempi käytännössä, niin se on sillai, ettei mittään kieltä saa nostaa toisten yläpuolelle. Minusta se on vähä sillai sääli, että ei ole uskallettukaan lähteä sitte sille tielle, että suomea olis pidetty minnään erityisenä, vaikka se on käytännössä aivan eri tasolla. En tieä, mitenkä nykyään nämä tilastot sanna, mutta taitaa olla vieläki ylivoimainen ykkönen niinkö näissä vähemmistö, tai katotaan mitä kieliä nämä täällä puhutaan. (SA.)

Tämänkaltaisia selityksiä löytyy vanhempien ruotsinsuomalaisten haastatteluisista. He tuntuvat tyytyvän kielen nykyiseen asemaan, sillä heidän aikanaan on tapahtunut paljon edistystä verrattuna 1960- ja 1970-lukujen tilanteeseen. (JK; MP; AV.)

5. Käännös kirjoittajan.

Kaksikielisuuden haasteet ja mahdollisuudet

Nykyään korostetaan monissa yhteyksissä kielitaidon ja monikielisuuden merkitystä esimerkiksi työn saannissa. Kysyin haastattelemltani opettajilta, ymmärretäänkö nykyään paremmin kaksikielisuuden ja äidinkielen merkitys kuin aiemmin. Kaksikielisen opettajan mukaan edistystä on hieman tapahtunut:

Et ymmärretään kaksikielisyyttä tai? No ehkä, ehkä jonkun veran mutta, mutta tuota, kuitenkin vielä pidetään sitä ruotsin kieltä, että kuitenkin, se on niinkö tärkeä, että se opitaan. Ja monta kertaa vanhemmat sanoo sitten syyksi ku oppilas niinku lopettaa sen suomen opiskelun, että kyllä se suomea oppii, kun me puhutaan kotona. Joo, että tämmönen on vielä aika lailla vallalla tämmönen mentaliteetti. Että ei nähä sitä sillä tavalla arvokkaana ja myös resurssina täällä rajaseudulla sitä kaksikielisyyttä, ehkä se nähdään kuitenkin, että se olis oikein todistuski siitä tuota. Päästötodistuksessa sitten. (JO.)

Toinen opettaja selittää suomen kielen lopettamisen syytä; ”Ehkä ne lapset ei halua erottautua, ne ei halua. Ne haluaa olla siinä ruotsalaisessa ryhmässä ja tuntea [kuuluvansa] sinne sen, koska se suomen tunnille lähtee se osa porukasta ja osa jää sinne ruotsinkieliseen luokkaan. Niin halutaan kuulua siihen ryhmään sitte.” Hänen mukaansa myös vanhemmat antavat lapsille luvan päättää suomen opiskelun lopettamisesta. (RJ.)

Toisaalta suomea myös tullaan opiskelemaan aikuisena, koska kadotetun kielitaidon merkitys tunnistetaan. Aikuisopiskelijoiden motivaatio on opettajan mukaan erilainen ja melkein kaikkien opiskelijoiden kohdalla syynä ovat juuret Suomessa tai suomen kielessä:

Melkein kaikissa lukee motiveringina, että ”no ku äiti oli Suomesta, eikä se koskaan sitä mulle puhunu ja mua se kiinnostaa ja nyt vähä vanhemmiten niin haluais puhua sukulaisten kanssa eikä osaa kukaan”. Ne ei osaa suomea, eikä ne osaa ruotsia, että semmosia meille tulee kyllä tietenki jatkuvasti. (SA.)

Kielenopiskelun motivaatio löytyy myös rakkaudesta, sillä ruotsinkieliset haluavat oppia ymmärtämään tulevien oppivanhempiensa kieltä (SA).

”Se osaa täyden ruotsin” – kaksikieliset kulttuurisina välittäjinä

Alueen kielellinen ja kulttuurinen heterogeenisuus tai homogeenisuus vaikuttaa ihmisten väliseen arkiseen kanssakäymiseen. Kaksikieliset henkilöt, joista paikallisesti käytetään suomeksi käsitettä ”osaa täyden ruotsin” tai ”osaa täyden suomen”, ovat tärkeässä asemassa, sillä he ovat eräällä tavalla kulttuurisia välittäjiä kahden eri kieli- ja kulttuuriryhmän välillä. Kulttuurisen välittäjän tai perheen kaksikielisen perheenjäsenen rooli ei ole aina helppo, kuten eräs alle 40-vuotias haastateltava kertoi: hänen puolisonsa käskää puhumaan kotona vain ruotsia. Haastateltavan mukaan puoliso nimittelee usein suomalaisia sanoen, että ”suomalaiset on hulluja, jävla finnar”. Puoliso on myös kotoisin Tornionlaakson suomalaskodista ja on lapsena puhunut tornionlaaksonsuomea. (ST.) Myös muissa tutkimuksissa (Lunden & Zalamans 2001, 40) on tullut esille kaksikielisten asukkaiden tärkeä rooli ylijärjestyksen arjen tai yhteyksien kannalta. Kaksikieliset asukkaat suhtautuvat usein positiivisemmin ylijärjestykseen toimintaan ja kontakteihin kuin yksikieliset. He ovat tärkeä resurssi alueen yhteenkuuluvuuden ylläpitämisessä ja voimistamisessa.

Vaikka suomen ja meänkielen asema on virallisesti vahvistunut Haaparannalla, niin silti kielten aktiivikäyttö on vähentynyt esimerkiksi kouluissa ja nuorisoyhteisöissä. Toisaalta viime vuosina urheilu- ja vapaa-ajantoiminta kielirajojen yli on lisääntynyt, minkä haastateltavat näkevät positiivisena. Haastattelujen perusteella meänkielen asema on edelleen vähenemässä, sillä kielellä ei alueellisena kielenä nähdä olevan samanlaista tulevaisuutta kuin suomella. Vain harvat haastateltavat tekivät eron meänkielen ja suomen välille. Meänkieltä ei myöskään juuri käytetä asiointikielenä, vaan kieli vaihtuu silloin ruotsiksi. Eräs meänkieltä osaava haastateltava näkee meänkielen ainoana tehtävänä olevan kertoa alueellisesta identifiointimisesta Tornionlaaksoon. Hänen mukaansa kielen tulevaisuus on heikko, koska lapset eivät opi sitä äidinkielenä, vaan sitä opiskellaan vain vieraana kielenä. (AH.) Meänkieli ei näytä siirtyvän lapsille kotona eikä päiväkodeissa, ja kouluissa kielen käyttöä tai opetusta ei vaadita. Tämä kaikki kertoo kielen alhaisesta statuksesta ja arvostuksesta. Kuten Arola et al. meänkieltä koskevassa tutkimuksessaan suosittavat, meänkieli tarvitsee tukea joka tasolla, jotta pitkälle pääsyt kielenvaihto pysähtyy. (Arola et al. 2014, 29–32.)

Kaupunkien välisessä yhteistyössä suomi ei haastattelujen mukaan toimi enää niin usein työkielenä kuin aiemmin, sillä Ruotsin puolen ihmisten suomen tai meänkielen taito vähenee ja vastaavasti suomalaisten ruotsin taito heikkenee. Toisaalta nuoremmat ruotsinkieliset näkevät suomen kielen arvon aiempia ummikkoruotsalaisia paremmin ja opiskelevat itse kieltä. Samanlaista asennetta toivotaan myös torniolaisilta kollegoilta, jotka mieluummin käyttäisivät yhteistyökielenä englantia. Kielen avulla tehdään eroja ja luodaan yhteisyyttä. Myös suomea tai meänkieltä osaamattomat korostavat alueen mahdollisuuksia ja rajan erikoisuusluonnetta, johon he liittävät vaikean ja erilaisen suomen kielen. Siellä on tilaa näille kielille.

Lähteet

Kenttätyöaineisto

Kenttämuistiinpanot ja haastattelut 2009–2013 ovat kirjoittajan hallussa. Ne tullaan arkistomaan myöhemmin Turun yliopiston Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitoksen TYKL-tutkimusarkistoon, jolloin ne saavat arkistosignummin.

Kirjallisuus

- Arola, Laura 2006: Asenteellista menoa – tornionlaaksolaiset nuoret ja vähemmistökieli. – Olga Haurinen & Helena Sulkala (toim.), *Tutkielmia vähemmistökielistä Jäämereltä Liivirantaan*, 15–29. Oulu: Oulun yliopiston suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos.
- Arola, Laura & Kangas, Elina & Pelkonen, Minna 2014: *Meänkieli Ruottissa. Raportin yhteenvedo ELDIA-projektissa*. – Studies in European Language Diversity 33.1. Mainz: Research consortium ELDIA c/o Prof. Dr. Anneli Sarhimaa. [In print.]
- Bladh, Gabriel & Kuvaja, Christer 2006: Yhdestä valtakunnasta kahdeksi kansallisvaltioksi. – Gunnar Bladh & Christer Kuvaja (toim.), *Kahden puolen pohjanlahtea 1. Ihmisiä, yhteisöjä ja aatteita Ruotsissa ja Suomessa 1500-luvulta 1900-luvulle*, 12–50. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Elenius, Lars 2001: *Finsk och svensk: modernisering, nationalism och språkförändring i Tornedalen 1850–1939*. Umeå: Kulturgränsnorr.
- Ellis, Carolyn & Bochner, Arthur 2000: Autoethnography. Personal Narrative, Reflexivity – Researcher as Subject. – Norma K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (eds.) *Handbook of Qualitative Research*. London: Sage.
- Haparanda stad, Minuriteettikieliohjelma 2010. <http://www.haparanda.se/download/18.607876301286110331280004185/MINURITEETTIKIELIOHJELMA_2010.pdf>. Luettu 20.1.2014.
- Huss, Leena 1999: *Reversing language shift in the far North: Linguistic revitalization in northern Scandinavia and Finland*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Häkli, Jouni 2009: Boundaries of Trust: Building a Transnational Space in Haparanda-Tornio. – Jouni Häkli & Claudio Minca (eds.), *Social Capital and Urban Networks of Trust*. London: Ashgate.
- Lunden, Thomas & Zalamans, Dennis 2002: Local co-operation, ethnic diversity and state territoriality – the Case of Haparanda and Tornio on the Sweden-Finland border. – *GeoJournal* 54: 33–42.
- Lähteenmäki, Maria 2004: *Kalotin kansaa. Rajankäynnit ja vuorovaikutus Pohjoiskalotilla 1808–1889*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nousiainen, Ritva 2011: Provincia Bothniensis – Haparanda-Tornio – Ainutlaatuisen kaksoiskaupunki. – *Torniolaakson vuosikirja* 2008–2010, 433–450. Haparanda & Tornio: Torniolaakson Neuvosto & Torniolaakson maakuntamuseo
- O'Dell, Tom 2010: Regionauternas ankomst. Rutinmässig rörlighet och hemkänslor. – Orvar Löfgren & Fredrik Nilsson (red.), *Regionauterna – Öresundsregionen från vision till vardag*, 49–66. Göteborg & Stockholm: Makadam.

- Ruotsala, Helena 2011: Kaksi kukkaroa ja kaksi kelloa. Ylirajaisuutta ja monipaikkaisuutta Tornion–Haaparannan kaksoiskaupungissa. – *Sananjalka* 53 (2011), 196–217.
- Saarivuori, Marjukka 2006: *Kahden kulttuurin välissä: paluumuuttotutkimus ruotsinsuomalaisista eläkeläisistä*. Julkaisematon pro gradu tutkielma. Turun yliopisto, kansatiede, Turku.
- Talve, Ilmar 1979: *Suomen kansankulttuuri*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Vaattovaara, Johanna 2009: *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Winsa, Birger 1993: ”Meän kieli ja tornionjokilaaksolaisitten kaksikielisyys: Täälä plandathan sprookit”. – *Virittäjä* 1/1993, 3–33.